

Kapcsok és kontextusok

Szubjektív sorok a New York-i magyar kiállításról

SZOMBATHY BÁLINT

Elizabeth Dee Gallery, New York, 2017. V. 1. – VIII. 11.

A különféle küldeményművészeti kiállításokat leszámítva, első jelentős New York-i szereplésem az Ida Biard vezette párizsi Lakók Galériájának 1974-es vendékiállításához fűződik az Atelier Torresben. Az amerikai kiállítási lehetőség különösen azért jött kapóra, mert a **Jugoszlávia dekonstrukciója** című, hibás papírzászlókból álló friss munkát a titói rendszer odahaza mindenképpen megtorlalta volna, ha vagyok olyannyira meggondolatlan, hogy nyilvánosságra hozom (nemrég látható volt a Marinko Sudac Gyűjtemény kiállításán a budapesti Ludwig Múzeumban).

Az igazi lehetőségek azonban később nem nagyon jöttek, ezért megszületett bennem egy elhatározás, hogy turistaként soha sem látogatok New Yorkba, csak ha valamilyen nyomós szakmai apropó mutatkozik. Ez most el is következett azon oknál fogva, hogy a budapesti acb Galéria részéről kiállító művésze vagyok az Elizabeth Dee Galleryben május 1-jén nyílt **With the Eyes of Others** című visszatekintő kiállításnak.

Ismerkedés Deevel, ismerkedés a Magyarországról oda települő Szántó András kurátorral, a Metropolitan Museum kurátorával, a helyi művészeti élet számos jelentős alakjával és nem utolsósorban a Magyar Intézet munkatársaival. A megnyitó nyüzsgő közönsége igazi eseménnyé varázsolja a történelmi mérföldkőnek bizonyuló alkalmat, a magyar neoavangárd mindaddig legszámottevőbb és legnagyobb volumenű Egyesül Államok-beli bemutatóját. A galéria helyi szerepvállalása és különösen Elizabeth Dee sokoldalú, az ottani művészeti életben erőteljesen jelen levő tevékenysége páratlanul érdekes jelleget kölcsönöz a kiállításnak. Kitapintható, hogy mindennek súlya és megnevezhető értéke van.

Mielőtt pillantást vetnék magára az anyagra, szólnom kell arról a különös, korábban nem tapasztalt érzésről, amely abból adódik, hogy a néhai jugoszláv színtér aktív részvevőjeként és alakítójaként immár a magyar kontextusba is beágyazódtam az ugyancsak vajdasági Ladik Katalinnal egyetemben. Keresem a helyem mindebben, történeti szálakat és kapcsokat elevenítek fel alkotói

A Pécsi Műhely plakátjai, 1975, 8 darab, egyenként 100x70 cm
Az Elizabeth Dee Gallery (New York) és az acb (Budapest) jóvoltából.

gondolkodásomban. Ez Közép-Európa, annak is a keleti fertálya – jutok a következtetésre. A nyelv és a kultúra közös, ez igazán megnyugtató. A 60-as és a 70-es évek meghatározó kapcsolatai, többek között Beke Lászlóval, Galántai Györggyel, Tóth Gáborral és Tót Endrével, valamint a Pécsi Műhellyel. A szálak természetesen érnek össze anélkül – ennek a kiállításnak a tükrében is –, hogy erővel kötnénk őket egybe. Ez a legszebb az egészben.

Ez a legszebb, és ezért felemelő a New York-i jelenlét számomra. Az út odáig – utólag szemlélve – a lehető legtermészetesebb volt. Mindenképpen nélkülözhetetlen volt Szántó András eligazítása a helyi publikum számára, miszerint a kiállított, több évtizedes munkákat a művészek nem azzal a céllal hozták létre, hogy majd egyszer rangos galériákban és múzeumokban mutogassák őket, és azok bekerüljenek a műkereskedelembé. Az alkotások tiszták és őszinték, mentesek minden spekulatív külső szemponttól. A kortárs művészetben edződött nyugati közönség számára mindez szinte felfoghatatlan, hiszen ott már a jelzett időszakban is adásvétel tárgyát képezték a hasonló poétikájú művek.

Kiállítóként nem tisztem annak a taglalása, hogy vannak-e hiányzók a névsorban. Mint tudjuk, a név- és műtárgylisták sohasem teljesek, mindennek az elképzelések és a lehetőségek szabnak határt. Azt azonban érzékelem, hogy némileg más a behatárolása a neoavantgárd

fotó: Imre Póth, Gelatin; installáció: fotó Etienne Frossard

LADIK KATALIN: Poemin, 1978/2016, hat ezüstszelatin nyomtatás, egyenként 28,5x40 cm

A művész, az Elizabeth Dee Galéria Gallery (New York) és az acb Galéria (Budapest) jóvoltából. HUNGART © 2017

fogalmának a volt jugoszláv közegben és itt, Magyarországon. Legkézenfekvőbb az elmélet- és történetíró Šuvakovičhoz fordulnom, akinek precíz meghatározása szerint a neoavantgárd elsősorban az experimentális, kritikai, kutatói és excesszív irányzatok gyűjtőneve, amely magában foglalja a neokonstruktivizmust, az ambientális művészetet, a kibernetikus, a kinetikus és komputerművészetet, a lézerművészetet, az op-artot, a strukturális filmet, a technológiai művészetet, a neodadaizmust, a pop art neodadaista párlatait, továbbá a fluxust, a happeninget, az újrealizmust, valamint a verbi-voko-vizuális kutatásokat (konkrét és vizuális költészet). A törzsekös pop art tehát nem tartozéka a kiterjedt családfának, miközben a New York-i anyagban láthatunk nem egy ide sorolható művet. Ennek a ténye számomra mindenképpen szembeütő mozzanatként és magyar specifikumként tétéleződik, hiszen a mindenkori avantgárd számára a népszerű és ornamentális, mélyebb gondolatokat nélkülöző alkotói megnyilatkozások mindig is könnyednek minősítettek, és a puha modernizmus fiókjába iktatódta.

Szerencsére Szántó ügyesen oldotta meg a rendezés egyensúlyi kérdéseit, így a médiumok közötti átjárás folytán magának a látványnak kellő a dinamikája. A művészeti technikák nem szerveződnek szigorú csoportokba, attól függetlenül, hogy az impozánsabb méretű festmények és grafikák javarészt a földszinten kaptak helyet, a szubverzív természetű fotómunkák pedig többségében az emeleti részen. A rendezés az időrendiségtől is eltekint, és inkább magasabb történeti és gondolati szempontokat vesz alapul. Fontos része a kiállításnak továbbá a könyvsarok, melynek címszavai – az erre az alkalomra publikált katalógussal egyetemben – valamelyest eligazítják a magyar művészetet kevésbé ismerő látogatókat.